

Україна у фокусі

9 – 15 грудня

2013 року

ЗМІСТ

**I. Огляд політичних подій
за тиждень3**

II. Аналітична довідка.....6

Демократичні процеси.

**Четвертий тиждень Майдану:
розв'язка близько?.....6**

I. Огляд політичних подій за тиждень

9
грудня

Перший Президент України Леонід Кравчук запропонував Віктору Януковичу організувати круглий стіл, щоби знайти вихід із політичної кризи. Глава держави підтримав цю ініціативу.

10
грудня

Відбувся круглий стіл за участю чинного президента й трьох попередніх президентів України: Леоніда Кравчука, Леоніда Кучми та Віктора Ющенка. У розмові з колегами, Янукович звернувся до Генпрокурора Віктора Пшонку з проханням звільнити частину затриманих громадян під час сутичок на Євромайдані та Банковій.

Глава зовнішньополітичного відомства ЄС Кетрін Ештон, яка запропонувала Києву посередництво Європи у вирішенні політичного протистояння, прибула до України. Вона зустрілася з представниками української влади та опозиції.

Для врегулювання політичної кризи в Україні до Києва приїхала помічник Держсекретаря США Вікторія Нуланд. Спершу вона зустрілася з Президентом, потім – з лідерами опозиції, а під вечір відвідала Майдан Незалежності.

Бійці «Беркуту» штурмували київський офіс ВО «Батьківщина». Про це заявив один із лідерів опозиції Олександр Турчинов. За його словами, в результаті збройного нападу з офісу було «викрадено» сервери партії, на яких зберігалася вся документація і електронний архів, було пошкоджено обладнання, за допомогою якого здійснювався зв'язок з регіонами. При цьому жодного опису вилученого обладнання не було здійснено.

Спецпризначенці «Беркуту» здійснили наліт на інтернет-телеканал АЙ-ЕН-ТІ-ВІ та редакцію газети «Вечірні Вісті». Обидва видання – опозиційні. У редакціях повибивали шибки й двері, потрощили техніку, вилучили усі сервери, журналістам, виштовхавши їх в коридор, заборонили користуватися мобільними телефонами.

11
грудня

У ніч проти 11 грудня сили спецпідрозділів МВС оточили центр Києва і почали витісняти протестувальників із Майдану Незалежності, а на ранок здійснили спробу штурмувати будівлю Київської міської держадміністрації, яка слугує протестувальникам за місце для ночівлі. Через деякі ЗМІ та соцмережі відбулася масова мобілізація киян на Хрещатик та Майдан Незалежності. Після виходу їх на центральні вулиці міста бійці МВС почали відводити свої колони до «урядового кварталу». В МВС штурм Майдану назвали «заходами з благоустрою території».

Україна ще має шанс врегулювати ситуацію демократичним шляхом. Про це заявила помічник держсекретаря США з питань Європи та Євразії Вікторія Нуланд після зустрічі з Президентом Віктором Януковичем. Вона наголосила, що надзвичайно чітко дала Януковичу зрозуміти, «що те, що тут відбувалося вночі, є абсолютно неприйнятним у сучасному демократичному європейському суспільстві і державі». Нуланд зазначила, що після зустрічі у неї склалося враження, що Янукович знає, що він повинен робити. Крім того, зранку Нуланд завітала на Майдан, де роздала харчі як мітингувальникам, так і правоохоронцям.

12
грудня

Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики Кетрін Ештон заявила, що президент України Віктор Янукович таки «має намір підписати» угоду з Євросоюзом. Таку заяву Кетрін Ештон зробила у Брюсселі, по тому як у Києві зустрілася з президентом Віктором Януковичем. Вона також наголосила, що Євросоюз виступає за звільнення усіх заарештованих під час акцій на підтримку євроінтеграції України й вимагає у вітчизняної влади підкріпити заяви про європейський курс реальними справами.

Європарламент ухвалив резолюцію щодо України. Євродепутати висловили свою повну солідарність з учасниками Майдану, які відстоюють своє європейське майбутнє і засудили використання «грубої сили проти мирних демонстрантів». Резолюція містить вимогу до Києва негайно розслідувати побиття мирних демонстрантів і покарати винних. Євродепутати закликали ЄС скасувати візовий режим для українців.

США уперше порушили питання санкцій стосовно української влади. У Держдепартаменті США заявили, що розглядають всі політичні інструменти впливу на офіційний Київ після того, як у ніч проти середи на Майдані було знову застосовано силу проти маніфестантів.

13
грудня

У Києві відбувся круглий стіл за участю влади, опозиції та громадськості. Під час заходу Президент заявив про амністію випадково заарештованих протестувальників та мораторій на застосування сили. Крім того, він повідомив, що до ухвалення рішення про силовий розгін учасників протестів на Майдані Незалежності в ніч проти 30 листопада безпосередньо причетна «трийка людей». За словами Януковича, винні будуть покарані.

В свою чергу, представники опозиційних сил, ухваливши відповідне рішення прямим голосуванням на Майдані, переказали Віктору Януковичу низку вимог, зокрема, звільнити та закрити кримінальні справи щодо всіх учасників акції протесту, покарати міністра внутрішніх справ Віталія Захарченка та інших правоохоронців за застосування сили проти мирних демонстрантів, призначити дострокові президентські та парламентські вибори.

Український бізнесмен Рінат Ахметов у п'ятницю виступив із заявою про ситуацію в країні, наголосивши, що найкращим шляхом її вирішення є переговори.

На Європейській площі у Києві готують мітинг на підтримку курсу президента Януковича, який відбудеться у суботу та неділю. Захід відбудеться поруч з Майданом Незалежності, де триває Євромайдан. У прес-службі партії «Батьківщина» заявляють, що влада примушує бюджетників Києва брати участь у масовій акції, яку скликає Партія регіонів на вихідні. Водночас голова парламентської фракції Партії регіонів каже, що люди самі цікавляться, як можна взяти участь у акції.

В опозиції побоюються, що уряд готує масштабні провокації під час масових акцій прибічників і противників Євромайдану, які відбудуться цими вихідними у Києві. Зокрема, лідер фракції «Батьківщина» Арсеній Яценюк заявив, що має інформацію, що до Києва з усіх населених пунктів України передислокують співробітників правоохоронних органів, кількість яких на вихідних може досягти 80 тисяч. В уряді спростовують цю інформацію.

14
грудня

Партія регіонів провела свій провладний мітинг на Європейській площі. Перед маніфестантами виступив прем'єр-міністр Микола Азаров, який заявив, що для отримання безвізового режиму з Європейським союзом Україні необхідно узаконити одностатеві шлюби і прийняти закон про рівність сексуальних меншин. Напередодні мітинг Партії регіонів був оголошений безстроковим. Але під вечір голова фракції Партії регіонів Олександр Єфремов оголосив про закінчення акції.

Голова представництва ЄС в Україні Ян Томбінські відреагував на слова Азарова і заявив, що публічна заява прем'єр-міністра України про те, що Україні для отримання безвізового режиму необхідно узаконити одностатеві шлюби, не має нічого спільного з реальністю.

За розгін Євромайдану покарають секретаря РНБО Володимира Сівковича, начальника київської міліції Валерія Коряка і голову КМДА Олександра Попова. Про це на пре-конференції заявив генпрокурор Віктор Пшонка. Відтак усіх трьох підозрюваних узято під домашній арешт. Зокрема, на допиті в Генпрокуратурі з приводу подій на Майдані Незалежності в ніч 30 листопада О.Попов розповів, що виконував розпорядження секретаря РНБО А.Клюєва. За словами начальника київської міліції В.Коряка, куратором операції був заступник секретаря РНБО В.Сівкович.

15
грудня

На Майдані Незалежності пройшло третє Народне Віче під назвою «День Гідності», яке зібрало до півмільйона людей. Окрім українських політиків, на сцені Євромайдану виступили американські сенатори Кріс Мерфі та Джон Маккейн, які висловили підтримку мирним маніфестантам. Євромайданівці повторили свої попередні вимоги до влади й заборонили Віктору Януковичу підписувати угоду про вступ України до Митного союзу під час візиту до Москви 17 грудня. Опозиціонери постановили зібрати чергове віче 17 грудня на 18:00, щоб люди могли своєю присутністю не дозволити підписати документ про вступ до МС.

В Україні пройшли повторні вибори до Верховної Ради у п'яти проблемних округах. Явка виборців становила 48,39%.

II. Аналітична довідка

✓ Демократичні процеси

ЧЕТВЕРТИЙ ТИЖДЕНЬ МАЙДАНУ: РОЗВ'ЯЗКА БЛИЗЬКО?

У ніч на 11 грудня міліцейські підрозділи зробили спробу зачистити Майдан незалежності від мітингувальників, які на той час уже 20-й день висловлювали свій протест проти рішення Президента Віктора Януковича відмовитися від підписання Угоди про асоціацію з ЄС і вимагали його відставки. Спроба витіснити протестувальників із Майдану завершилася невдачею, однак протягом наступних днів учасники Євромайдану все ж зміцнили захисні укріплення, а сам майдан поповнився киянами та новими приїжджими. Того ж дня Янукович погодився на проведення круглого столу разом з представниками опозиції та громадянського суспільства. Захід відбувся у п'ятницю 13 грудня, однак не призвів до будь-яких помітних результатів.

Чим була зумовлена невдала спроба зачистити Майдан 11 грудня?

Що можуть принести наступні дні протистояння?

Логіка дій міліцейських підрозділів, які вночі 11 грудня намагалися штурмом взяти укріплення на Майдані, на перший погляд, була позбавлена будь-якої логіки. По-перше, чисельність правоохоронців була явно

недостатньою, аби змусити учасників Майдану відступити. Це стало особливо очевидно під ранок, коли близько сотні співробітників спецпідрозділу «Беркут» намагалися відбити в мітингувальників будівлю Київської

міської державної адміністрації, однак під тиском натопу, що зібрався, швидко були змушені відступити. По-друге, ця атака відбулася тоді, коли в Україні все ще перебувала заступниця Державного секретаря США Вікторія Нуланд, що прилетіла на переговори з Президентом і представниками опозиції. Відповідно, застосування сили в такий момент могло повністю зруйнувати підґрунтя для міжнародного посередництва та призвести до радикалізації позиції США щодо поведінки Януковича.

Утім, можна висунути принаймні два пояснення того, чому відбувся міліцейський штурм Майдану. З одного боку, застосування сили до протестувальників «на очах» у впливових іноземних гравців, можливо, задумувалося Януковичем як демонстрація власної сили та здатності контролювати ситуацію в країні. Іншими словами, він планував вести переговори з представниками США і ЄС за такого статус-кво, який би його найбільше влаштовував – тобто, повної відсутності протестних акцій на Майдані. З іншого боку, цілком вірогідно, що спроба зачистити Майдан могла бути також і наслідком впливу російської сторони. Зважаючи на посилення залежності Януковича від Москви протягом останніх тижнів, ескалація конфлікту руками самої української влади була б для керманічів Росії найбільш виграшним сценарієм, що одразу послабив би й опозицію, і президента. Сказати напевне, яка з цих мотивацій справді мала місце під час подій ночі 11 грудня, важко, однак можна говорити про досить високу імовірність кожної з них.

Відповідно, невдала операція міліцейських підрозділів дещо послабила позиції Януковича та, навпаки, дала новий імпульс маніфестантам. Першим відчутним наслідком для Президента стала жорстка реакція представників США, які висловили своє обурення повторним застосуванням сили до мирних протестувальників і відкрито заявили про можливість запровадження санкцій до українських високопосадовців. Мало того, за свідченням поінформованих осіб, загрози санкцій були озвучені не лише Януковичу, а й найпотужнішому українському олігарху Рінату Ахметову. Цим, зокрема, можна пояснити заяву Ахметова наступного дня, в якій він дуже обережно висловився про необхідність пошуку компромісу та мирного вирішення наявного конфлікту. З боку самого Президента реакцією на жорстке попередження з боку США, вочевидь, став заклик до проведення круглого столу.

Сам круглий стіл, утім, вкотре засвідчив, що Президент досі не готовий іти на жодні суттєві поступки протестувальникам. Так, глава держави дав зрозуміти, що не збирається виконувати жодну з ключових вимог Майдану, серед яких – покарання всіх причетних до розгону Майдану 30 листопада, звільнення всіх заарештованих мітингувальників, відставка міністра внутрішніх справ Віталія Захарченка та реформатування уряду, а також проведення позачергових президентських і парламентських виборів. Відповідно, все, що Янукович пообіцяв зробити на виконання вимог протестувальників

– звільнити частину затриманих і покарати трьох посадових осіб – секретаря РНБО Володимира Сівковича, начальника київської міліції Валерія Коряка і Олександра Попова з КМДА – за події 30 листопада – виглядає радше як спосіб задовольнити міжнародну спільноту, не втративши при цьому жодну зі своїх позицій. Іншими словами, цілком вірогідно, що Президент досі не розглядає опозиційні сили та протестувальників як рівноправних партнерів, з якими можна вести переговори, і тому єдина сила, яка може змусити його йти на поступки – це міжнародні актори.

Втім, кілька наступних днів можуть серйозно змінити розстановку сил і зрештою вирішити долю не лише Майдану, а й самого Януковича. Зважаючи на те, що 17 грудня має відбутися поїздка українського Президента до свого російського колеги Володимира Путіна, за цей час можуть відбутися багато в чому визначальні події. Поточна ситуація дозволяє говорити про можливість кількох сценаріїв, які можуть проявити себе в дні, що лишилися до 17 грудня. Вихідною точкою в цьому разі є, вочевидь, бажання Януковича отримати від Путіна фінансову допомогу для того, аби врятувати українську економіку і забезпечити себе достатньою фінансовою базою для різних форм підкупу виборців напередодні виборів 2015 року. Російський Президент, у свою чергу, може в якості обов'язкової умови виділення необхідних коштів поставити Януковичу вимогу очистити Київ від протестувальників, продемонструвавши таким чином

свою здатність контролювати ситуацію в столиці.

Відповідно, першим сценарієм може стати спроба Януковича виконати це гіпотетичне побажання Путіна та розігнати Майдан силою. На існування такого варіанту дій вказують повідомлення про зведення до Києва на неділю 15 грудня великої кількості спецпідрозділів міліції та навіть військових сил, а також так званих «тітушок» – спортсменів, спеціально найнятих владою для влаштування бійок із протестувальниками. В умовах неможливості розігнати Майдан, який за останні дні помітно розрісся та укріпився, простою силою правоохоронців альтернативою може стати застосування різного роду провокацій з метою спричинення бійок між мітингувальниками Майдану та учасниками акцій, організованих на підтримку Януковича. За задумом прихильників такого сценарію, такі масові бійки можуть дати Президенту підстави для введення надзвичайного стану, який за нинішніх умов де факто може діяти два дні – до його затвердження Верховною Радою. Надзвичайний стан, у свою чергу, може дати Януковичу додаткові можливості для силового розгону Майдану.

Утім, одразу кілька факторів вказують на слабкі місця цього гіпотетичного плану. По-перше, інформація про підготовку до можливих провокацій поширилася серед учасників Майдану заздалегідь, тому варто очікувати, що вони зможуть належним чином підготуватися до такого сценарію, аби максимально його нейтралізувати. По-друге, навряд чи

влада зможе сподіватися на достатню лояльність правоохоронних сил. Їх експлуатація протягом останніх тижнів і сам факт їх застосування проти власних співгромадян вже дає певні збої у функціонуванні силових структур, і ці збої, вочевидь, будуть лише посилюватися з кожним днем. Більше того, навіть якщо сценарій уведення надзвичайного стану таки буде реалізовано, він в умовах послаблення контролю над силовиками може не дати Президенту жодних нових важелів впливу на ситуацію в країні.

Тому якщо можливість різного роду провокацій проти мітингувальників протягом найближчих днів не варто відкидати, вірогідність того, що це призведе до зачистки Майдану, не надто висока. Відповідно, ймовірно, що поруч із цим сценарієм усередині владної команди можуть відбуватися й процеси іншого

характеру. З одного боку, Президент, який не може впоратися із Майданом, а натомість своїми діями лише підживлює його, із кожним днем втрачатиме якусь частину свого впливу на власне оточення. З іншого боку, побоювання санкцій внаслідок неадекватних дій глави держави також може спонукати найвпливовіших членів президентської команди шукати шляхи відходу. Відповідно, існує можливість того, що протягом найближчих днів провідні українські олігархи здійснять спробу змусити Президента погодитися на поступки і виконати певні вимоги протестувальників. Якими будуть ці поступки – зміна складу уряду, переформування парламентської коаліції, повернення до конституційної моделі 2004 року – поки незрозуміло, однак із кожною новою спробою Януковича здолати своїх опонентів грубою силою їх вірогідність зростатиме.

Висновки

Таким чином, протягом останнього тижня Віктор Янукович продовжив свої спроби силовими методами позбутися акцій протесту на Майдані, однак під тиском впливових іноземних гравців був змушений піти принаймні на видимість поступок. Поки що ці поступки виглядають як насмішка над його опонентами, і цілком вірогідно, що глава держави й надалі намагатиметься приборкати протестувальників за допомогою сили, особливо зважаючи на наближення його зустрічі зі своїм російським колегою 17 грудня. Однак вірогідність успіху такої стратегії в нинішніх умовах, вочевидь, є ще нижчою, ніж раніше, а загрози санкцій проти найбільших українських олігархів можуть зрештою спонукати їх тим чи іншим способом саботувати дії українського Президента.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Юлія Ільчук

Олексій Сидорчук

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук